

І. Є. Кошиш,
*Одеський ліцей № 73 Одеської міської ради,
спеціаліст вищої категорії, вчитель-методист,
учителька української мови та літератури,
тренерка НУШ*
ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-9295-2231>

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ПОЛЯ КОНЦЕПТОСФЕРИ «УКРАЇНА» В ПІСЕННОМУ ДИСКУРСІ ПЕРІОДУ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

У пропонованій статті ми звертаємося до одного з напрямів сучасних мовознавчих досліджень — когнітивної лінгвістики. Мета дослідження полягає у виявленні та аналізі мовних засобів репрезентації лексико-семантичного поля концептосфери «УКРАЇНА» на матеріалі пісенного дискурсу періоду російсько-української війни. Об'єктом дослідження стала концептосфера «УКРАЇНА», предметом дослідження — лексико-семантичне поле концептосфери «УКРАЇНА» в україномовному пісенному дискурсі. Для досягнення поставленої мети в роботі використано методику лінгвоконцептологічного та контекстуального аналізу текстів, а також метод польового моделювання.

На матеріалі 218 лексичних одиниць із текстів 20 українських пісень виокремлено три структурні сегменти лексико-семантичних полів концептосфери «УКРАЇНА»: «УКРАЇНА — ПРОСТІР», «УКРАЇНА — ДУХОВНІ ЦІННОСТІ», «УКРАЇНА — ВІЙНА». У кожному ЛСП виділено лексико-семантичні групи, найбільшими з яких

виявились ЛСГ “Маркери консолідації УКРАЇНИ” (наявна у 16% концептів концептосфери Україна) та ЛСГ “Захисник” (наявна у 26% концептів концептосфери Україна). Визначено ядерно-периферійну організацію основних складників концептосфери «УКРАЇНА» в пісенному дискурсі 2022-2024 років: ядро утворюють лексеми «МАТИ» та «ЗВИТЯГА ВОЇНІВ».

Результати проведеного дослідження дають підставу стверджувати, що багатомірною семантикою концептосфери «УКРАЇНА» репрезентується через значну кількість компонентів, що змінюються разом з трансформацією свідомості суспільства. У часи страшної загрози знищення українського народу, його мови та культури спостерігається трансформація в структурі ядра концептосфери «УКРАЇНА»: від по-нятийно-ціннісних до ціннісно-перцептивних концептів. У концептосфері “УКРАЇНА” стабільно актуалізується семантичне значення “країна”, “самостійна держава”, але внаслідок змін у свідомості суспільства концептосфера набуває нових змістів: Україна як особливий спосіб буття; Україна як сакральний простір, Україна як метафізична персона — «НЕНЬКА». Реальність російсько-української війни зумовила появу нових лексико-семантичних ознак у складі концептосфери “УКРАЇНА”: УКРАЇНА — НАЙВИЩА ЦІННІСТЬ; УКРАЇНА — СИНОНІМ ДО СЛОВА ВОЛЯ; УКРАЇНА — ЄДНІСТЬ, ПОБРАТИМСТВО; УКРАЇНА — ПЕРЕМОГА.

Перспективність обраної теми полягає в подальшому дослідженні лексико-семантичного поля концептосфери «УКРАЇНА» в українському пісенному дискурсі, враховуючи, що пісня — важливий складник культури будь-якого етносу є одним з найпотужніших чинників глобальних процесів у їх історичному, культурному, лінгвістичному вимірі. Концептосфера як когнітивна структура знань людини про світ характеризується особливою динамічністю, тому що кожний історичний період у житті народу вносить відповідні зміни до її будови. Саме тому кількість лексико-семантичних полів концептосфери “УКРАЇНА” може бути змінена й доповнена.

Ключові слова: концепт, концептосфера, ядро, лексико-семантичне поле, Україна, пісенний дискурс, російська-українська війна.

I. Ye. Kodysh,

*Odesa Lyceum No. 73 of the Odesa City Council,
Specialist of the highest category, teacher-methodologist,
Teacher of Ukrainian language and literature,
Trainer of the New Ukrainian School (NUS),*

LEXICO-SEMANTIC FIELDS OF THE CONCEPTUAL SPHERE «UKRAINE» IN THE SONG DISCOURSE DURING THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR

In the proposed article, we address one of the directions of modern linguistic research — cognitive linguistics. The aim of the study is to identify and analyze the linguistic

means of representing the lexico-semantic field of the conceptual sphere «UKRAINE» based on the material of the song discourse during the Russian-Ukrainian war. The object of the study is the conceptual sphere «UKRAINE», and the subject of the study is the lexico-semantic field of the conceptual sphere «UKRAINE» in Ukrainian-language song discourse. To achieve this goal, the study employs the methods of linguoconceptual and contextual analysis of texts, as well as the method of field modeling.

Based on 218 lexical units from the texts of 20 Ukrainian songs, three structural segments of the lexico-semantic fields of the conceptual sphere «UKRAINE» were identified: «UKRAINE — SPACE», «UKRAINE — SPIRITUAL VALUES», «UKRAINE — WAR». Within each LSF, lexico-semantic groups were formed, the largest of which were the LSG «Markers of Ukraine's Consolidation» (present in 16% of the concepts of the conceptual sphere Ukraine) and the LSG «Defender» (present in 26% of the concepts of the conceptual sphere Ukraine). The core-periphery organization of the main components of the conceptual sphere «UKRAINE» in the song discourse of 2022-2024 was determined: the core consists of the lexemes «MOTHER» and «WARRIORS' VICTORY».

The author concludes that the multidimensional semantics of the conceptual sphere «UKRAINE» is represented through a significant number of components that change with the transformation of societal consciousness. In times of national danger, a transformation in the core structure of the conceptual sphere «UKRAINE» is observed: from conceptual-value concepts to value-perceptive concepts. In the conceptual sphere «UKRAINE,» the semantic meanings «country» and «independent state» are consistently actualized, but due to changes in societal consciousness, the conceptual sphere acquires new meanings: Ukraine as a special way of being; Ukraine as a sacred space, Ukraine as a metaphysical person — mother. The new reality dictates new nominations, leading to the emergence of new lexico-semantic features in the composition of the conceptual sphere «UKRAINE»: UKRAINE — THE HIGHEST VALUE; UKRAINE — A SYNONYM FOR FREEDOM; UKRAINE — UNITY, BROTHERHOOD; UKRAINE — VICTORY.

The prospect of the research lies in further exploration of the lexico-semantic field of the conceptual sphere «UKRAINE» in Ukrainian song discourse, considering that songs, as an important component of any ethnic culture, are a significant factor in global processes in their historical, cultural, and linguistic dimensions. The conceptual sphere, as a cognitive structure of human knowledge about the world, is characterized by special dynamism, because each historical period in the life of a people brings corresponding changes to its structure, so the number of lexico-semantic fields in the conceptual sphere «UKRAINE» can be changed and supplemented.

Key words: concept, conceptual sphere, core, lexico-semantic field, Ukraine, song discourse, Russian-Ukrainian war.

Постановка наукової проблеми та її актуальність. Формування в мовознавстві антропоцентричної парадигми, у центрі уваги якої перебуває людина, здатна до мовленнєвої діяльності, спонукало мовознавців до осмислення мовних явищ не лише

як засобу комунікації, а й як інструмента когніції. Основним напрямом лінгвістичних досліджень, що формуються в межах антропоцентричної парадигми, є когнітивна лінгвістика. Об'єктом дослідження стає мовна картина світу людини, а її мовленнєва діяльність досліджується як складник когнітивної системи. Базовим поняттям когнітивної лінгвістики є «концептосфера». Її структура базується на поділі цілого на окремі концепти, що відображають світогляд носіїв національної мови, є одиницями пізнання й відображення досвіду як окремої особистості, так і народу в цілому.

Актуальність. У мовній картині світу українського народу особливе місце посідає концептосфера «УКРАЇНА» як домінанта формування національної свідомості. Але концепти, які репрезентують її, у вітчизняній лінгвістиці малодосліджені, що є показником актуальності обраної нами теми. У часи російсько-української війни основну увагу, на нашу думку, слід зосередити на дослідженні семантичних складників концептосфери «УКРАЇНА» та їх вербалізації в сучасному українському пісенному дискурсі, який можна розглядати як своєрідне когнітивне джерело, що розкриває основні цінності народу, акумулює в собі зв'язок між мовою і мисленням, репрезентує різні аспекти взаємодії мови і суспільства, відтворює ключові концепти, що домінують у колективній мовній свідомості україномовного лінгвокультурного соціуму та структурно організують знання про конкретний фрагмент дійсності. Отже, спроба експлікації лексико-семантичного поля концептосфери «УКРАЇНА» в пісенному дискурсі періоду російсько-української війни є актуальною.

Аналіз лінгвістичних досліджень. В українській лінгвістиці концепт «УКРАЇНА» є одним із провідних і привертає значну увагу науковців. На матеріалі художнього дискурсу концепт «УКРАЇНА» вивчали І. В. Хоменська [14], О. А. Мороз [5], Е. В. Боєва [1], В. В. Остапчук [7], О. М. Пристяжнюк [9], О. А. Павлушенко [8]; на матеріалі публіцистичного дискурсу — Л. В. Хавалджи [13]; актуалізацію концепту «УКРАЇНА» в англomовному офіційному дискурсі ЄС досліджувала О. І. Єгорова [3]; в англomовному газетному дискурсі — Н. Г. Гуменюк [2], Т. Б. Мудраченко [6]. Пісенний україномовний дискурс досі не потрапляв у фокус уваги дослідників дискурсивної актуалізації концептосфери «УКРАЇНА».

Мета і завдання. Мета дослідження — полягає у виявленні та аналізі мовних засобів репрезентації лексико-семантичного поля концептосфери «УКРАЇНА» на матеріалі пісенного дискурсу періоду російсько-української війни.

Поставлена мета зумовила розв'язання таких **завдань**: визначити базові лексико-семантичні поля концептосфери «УКРАЇНА» в національній мовній картині світу на матеріалі текстів україномовного пісенного дискурсу 2022-2024 років; виявити зв'язки між концептами в концептосфері «УКРАЇНА»; описати ядро-периферійну організацію лексико-семантичних полів аналізованої концептосфери.

Об'єктом дослідження є концептосфера «УКРАЇНА». **Предмет дослідження** — лексико-семантичне поле концептосфери «УКРАЇНА».

Джерельною базою дослідження слугували найтоповіші пісенні тексти гуртів «Океан Ельзи» («Квіти мінних зон», «Місто Марії», «Я їду додому», «Відповідь») [4];

«Kozak System» («Азов-Сталь», «Мольфар», «Українське сонце», «Як відгримить війна», «Люди-Титани»)[4]; «Антитіла» («Не сумуй», «Фортеця Бахмут», «2steps»); «Без обмежень» («Героям», «24/02»). Також були проаналізовані тексти таких виконавців як Люся Кава, Skofka, Jerry Neil; пісні Сергія Дмитрієва «Злякані птахи», «Слався, земле свята», «Україні» [4]. **Фактичним матеріалом** розвідки є 218 лексичних одиниць.

Дослідження виконано в площині антропоцентричної парадигми, де лінгвістичні явища розглядаються крізь призму свідомості людини в мові і мови в людині. **Основними методами** дослідження ми обрали метод аналізу й синтезу, метод кількісних підрахунків, описовий метод, що уможливили виділення, класифікування й представлення мовних репрезентантів концептуального змісту. **Спеціальні лінгвістичні методи дослідження:** компонентний аналіз уможливив розробку моделі лексико-семантичного поля; лінгвоконцептологічний аналіз — встановлення внутрішньої організації концептів, виявлення зв'язків між ними; метод польового моделювання — для відображення словесного та графічного змісту концептосфери «УКРАЇНА» у вигляді польової структури.

Наукова новизна дослідження полягає у виборі предмета дослідження. Уперше здійснено спробу цілісного осмислення поняття концептосфери «УКРАЇНА» на матеріалі українських пісенних текстів, структуровано лексико-семантичні поля в пісенному дискурсі періоду російсько-української війни. Результати дослідницької роботи є відповідним внеском у когнітивну лінгвістику та дискурсологію.

Теоретична й практична цінність отриманих результатів. Теоретичне значення статті в тому, що в ній уперше обґрунтовано значущість дослідження концептосфери УКРАЇНА в україномовному пісенному дискурсі періоду війни, а практична цінність — у можливості використовувати висновки й матеріали розвідки для подальшого дослідження в системі вивчення мовної картини світу українського народу періоду російсько-української війни; вивчення семантичних полів української лексики в пісенному дискурсі; у процесі формування вправ і завдань для лінгвістичного аналізу тексту.

Виклад основного матеріалу. Одним із потужних джерел відтворення ключових цінностей і концептів культури є пісенний дискурс. Узагальнюючи тлумачення поняття «пісенний дискурс», ми зробили висновок, що це багатоконпонентне явище, яке поєднує вербальний і музичний компонент [12]. У процесі взаємодії вербальний і невербальний компоненти «забезпечують цілісність та зв'язність тексту, його комунікативний ефект» [11, с. 91]. Когнітивний потенціал пісенного дискурсу визначається здатністю пісень впливати на мислення, сприйняття та розуміння слухачів. На нашу думку, концептосфера «УКРАЇНА» не може бути проаналізована повністю без вивчення пісенного дискурсу 2022-2024 років, який репрезентує події сучасності, сприяє глибокому розкриттю взаємодії мови та суспільства, а також основних механізмів конструювання ідентичності.

У дослідженні ми виходили з позицій того, що семантика концептосфери «УКРАЇНА» надзвичайно багатогранна й охоплює не лише окрему словникову номінацію імені «УКРАЇНА», а й асоціативно-емоційні нашарування особистісного

досвіду окремих носіїв мови й етносу в цілому. Дотримуючись думки О. О. Селіванової, що концептуальна система (концептосфера) — це «система концептів у свідомості людини або колективній свідомості етносу, що відтворює у вигляді структурованих й упорядкованих знань уявлення про світ, дійсність і результати внутрішнього рефлексивного досвіду людини» [11, с. 256], ми розглянули певну сукупність концептів на рівні синхронії, що дало можливість створити концептуальні лексико-семантичні поля.

Слід зазначити, що концептосфера як когнітивна структура знань людини про світ характеризується особливою динамічністю, тому що кожний історичний період у житті народу вносить відповідні зміни до її будови. Концептосфера мови постійно збагачується, зберігаючи при цьому архетипні знання, закладені в підсвідомості людини. У дослідженні реконструкцію концептосфери «УКРАЇНА» ми проводили на лексичному рівні, бо саме лексичний склад найбільш сприйнятливий до змін у культурі суспільства, реагує на трансформацію колективної та індивідуальної свідомості, найповніше репрезентує національну мовну картину світу.

У пісенному україномовному дискурсі 2022–2024 років переосмислення концептосфери «УКРАЇНА» відбулося крізь призму інших концептів, які умовно можна розподілити на три лексико-семантичних поля: перше — це простір, рідна земля; друге — українські духовні цінності; третє — складові картини світу українців в умовах війни.

ЛЕКСИКО — СЕМАНТИЧНЕ ПОЛЕ «УКРАЇНА — ПРОСТІР»:

ЛСГ1. ПЕЙЗАЖ УКРАЇНИ. Візуалізувати концептосферу «УКРАЇНА» дозволяють пейзажні замальовки, які, зазвичай, формуються за допомогою усталених образів: степ широкий, Дніпро ревучий, пороги Дніпра, золоті ниви пшениці, біленькі хатки, садок вишневий. У сучасних піснях пейзаж абсолютно інший: *«летовища руїни», «квіти мінних зон», «невзята висота», «стіни горять в бою», «палає заревою наш маршрут», «вітер над дюнами дме», «пісок пахне весною», «тут тільки вогонь і свіжа зола!», «я бачу навколо каміння і квіти», «горять свої двори й сусідні», «кілометри бинти, ворогами вкриті ґрунти», «поле бою», «небо впало на нас», «місто нас огортає, у собі дітей ховає наших дітей ховає», «сонце світить, але небо плаче» [4]. Привертає увагу в описі пейзажу контекстуальний оксюморон *«квіти мінних зон»*, який є точною репрезентацією трагедії української землі й народу. У картині світу українців земля завжди була живою і святою, матір'ю-годувальницею. Сьогодні Україна — це не квітковий килим, що приваблює і чарує своєю красою, а небезпечний простір, засіяний *«квітами мінних зон»*, це могильна земля, яка назажди накриває, несе смерть.*

ЛСГ2. ТОПОНІМИ-СИМВОЛИ Пісенний дискурс 2022–2024 року — це пісні насамперед про Україну та героїчний український народ. Однак автори пісень не вживають прямого номінативу, часто використовують концепти, що позначають частини одного цілого: МАЙДАН, ДОНЕЦЬКИЙ АЕРОПОРТ, БУЧА, ФОРТЕЦЯ БАХМУТ, АЗОВСТАЛЬ, МАРІУПОЛЬ, ХЕРСОН. Ці концепти є фіксованими маркерами УКРАЇНИ в картині світу всього людства, маркерами духовної самоідентифікації

українського народу, нашим болем і водночас нашою звитягою: «**Фортеця Бахмут** / *Всі молитви наші тут / І серцець сталевий Дух*», «*Буде до віку стояти / Праведне місто Марії / Доки над гордим Азовом сонце встає*», «*Моє серце — сталь! / Моя кров — Азов!*», «*Ну, а поки будем бить вас за Азов і Бучу / За Дніпро і кручі / За Ірпінь, який ти мучив / За лани квітучі / За Херсон землю — родючу / За Донбас получиш / За Чернігів — неминуче / За ліси дрімучі*»[4].

ЛСГЗ. СВЯТА ЗЕМЛЯ: «*Слався, земле свята і святі твої води, / Славен будь у віках український народ*» [4]. У словосполученні «земле свята» виражена вся сутність етнонаціональної мовної картини світу українського народу: УКРАЇНА — місце, де народився, де з дитинства відчув себе у кровноспорідненому зв'язку з предками; місце, де став частиною народу; місце життєдайної сили, основа національного й особистісного буття.

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНЕ ПОЛЕ «УКРАЇНА — ДУХОВНІ ЦІННОСТІ».

ЛСГ1. РОДИНА: «*за нашими спинами наші діти, батьки, родини*», «*Ми всі — одна родина! / Ми всі — одна країна!*» [4]. Концепт РОДИНА є одним із найвагоміших у концептуальній картині світу українців.

МАТИ: Невід'ємною частиною української культури є концепт МАТИ: символ зародження життя, творення світу, витоків буття. Для воїна-захисника, оборонця України образ матері — це згадка про рідний дім, материнську молитву, що захищає та оберігає, порятунок від самотності, від страху, розпачу, жахів війни: «*Мамо, а я стою, / Мамо, а я в строю, / Нене, я борюся! / Знищу і повернусь!*», «*Серце приїде до тям, / Вернемось знов до мам!*», «*Мамо, не лийте сльози! / Мамо, ми вже в дорозі!...*», «*Десь... Десь там / Ти мене ждеш, Мамо!...*», «*Чи бачиш у снах ще посмішку мамі?*» [4]. Зв'язок матері та України є священним та непорушним, він утверджується в піснях Сергія Дмитрієва та гурту «Kozak System»: «*Повір, що я чую / Молитву твою! / За тебе, за неньку, / За вас тут стою!*», «*Нене, нене, земле моя, / Сил додам мольфара жертві, / Ну на що тобі герої мертві?...*», «*і, як завжди, вони повертались до тебе, до неньки / Їх степи цілували і тулилися трави до ран*». Материнський код є складником концептосфери «УКРАЇНА», адже в пісенному дискурсі 2022–2024 років образ жінки-матері символізує джерело життя, мудрість, милосердя. Образ матері трансформується в образ матері — УКРАЇНИ.

КОХАНА: Концепт КОХАНА співвідноситься з уявленнями про жінку-матір, хранительку таїнства продовження людського роду, берегиню дому, про життя, затишок, душевне тепло: «*Не сумуй, коли мене немає*», «*Не плач, моя люба! / Воскреснемо знов!*», «*Мила, обіцяю, коли все мине / Я танцюватиму з тобою so slow*» [4].

ЛСГ2 ДІМ: «*І хлопці змучені повернуться додому*», «*Я їду додому, до тебе додому, / Де очі знайомі і завжди нові!*», «*Знов, вже вкотре наснилося: / Вишні достиглі в саду, сонце в серпневім меду, / Знову я вдома*»[4]. ДІМ — найважливіша й необхідна складова існування людини. Концепт ДІМ сприймаємо не лише як житлову споруду, а як родину, тепло, затишок, оберіг.

ЛСГЗ. МАРКЕРИ КОНСОЛІДАЦІЇ УКРАЇНИ

ЄДНІСТЬ: *«Біда нас не зламала! Вона нас об'єднала!», «Ми всі — велика сила», «Славен буде у віках, Український народ!»*, *«Україно моя, ми стаємо сильніші у згоді, ми як завжди твої, назавжди ми твої, на віки»* [4]. Українська нація сьогодні єдина як ніколи. Трагедія однієї людини — це трагедія всієї України.

До концептосфери «УКРАЇНА» сьогодні увійшли такі концепти як ВОЛЯ, ВІРНИСТЬ УКРАЇНИ, ВІРА У ПЕРЕМОГУ, ПАМ'ЯТЬ. Вони надають нового семантичного відтінку: «УКРАЇНА — країна волі», вона ніколи не була і не буде поневоленою. Українці завжди будуть боротися за свободу, змиваючи власною кров'ю зі своєї землі рабські ланцюги. Українці — нація борців, яка вірить у Перемогу, йде в бій з ім'ям Бога і завжди буде пам'ятати своїх Героїв: *«Ти воскреснеш, моя Україно, / На кістках твоїх ворогів»* [4].

ВОЛЯ: *«У душі твоїй — праведність свободи», «Ми — вільний народ / Сильний народ!», «В небо «Мрія» ще злетить над вільною Україною», «І вільне життя народиться в бункері / Бо янголи волю звать Україна!»* [4].

ВІРНИСТЬ УКРАЇНИ: *«Ми залишилися собою», «То є моя країна! / Бережіть її!», «боятись не гріх / Гріх — зрадити своїх»* [4].

ВІРА У ПЕРЕМОГУ: *«І корабельні гармати / Не розіб'ють мою мрію», «Значить ми боролися марно / Значить ми дотисли, так шалено / Значить все за планом, далі ранок / А з ним Перемога», «Кілометрами іти будем вперед, аби перемогти», «бий, Україно, нищ окупанта! / Мільйонодітна мама моя!»* [4].

ПАМ'ЯТЬ: *«Ми пригадаєм... / Кров наших побратимів на щитах», «Впаде на землю мамина сльоза / За тими, хто не повернеться ніколи...», «героїв наших ми ніколи не забудемо імен», «Не забудем і не пробачим»* [4].

ЛСГ4. ВІРА: глибока віра людей у ВИЩУ СИЛУ як єдину допомогу в безвихідних ситуаціях знайшла відтворення в піснях періоду російсько-української війни.

МОЛИТВА: *«Помолись і поцілуй дитину», «Ми долоні здіймали до неба», «стає між ним на коліна, очі в небо»*[4].

БОГ: *«Пам'ятай, Господь завжди оберігає / Всіх тих, хто захищає Україну!», «Сотворив Господь нашу Україну», «Бережи, Господь, нашу Україну», «Хоч звір на землі нам наставив пастки / Але небеса — територія Бога»*[4].

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНЕ ПОЛЕ «УКРАЇНА — ВІЙНА».

ЛСГ1. ВІЙНА: об'єктивація концепту ВІЙНА відбувається за допомогою конотацій, що відображають комплекс основних подій війни 2022 року: *«Згадаєш лютий, а дому нема / Замість дому — війна / Нуль чотири тридцять одна / Двадцять чотири нуль два»* [4]. За часів російсько-української війни відбувається екоцид: «вбивство» дому. Наш дім — це Україна, її природні багатства. Росіяни нищать, руйнують наш дім, який забезпечує нас теплом, прохолодою, затишком, водою та їжею. Концепт ВІЙНА поповнився новими нашаруваннями додаткових значень: *«дишає війна», «звечора навіть бетон пахне війною», «плаче, наче вітер, мольфар, в шинку гуляє трунар, це війна!», «я назавжди залишився там, де війна»* [4]. У національній картині світу українців в основі структури концепту ВІЙНА лежить опозиція

“МИР — ВІЙНА”: «коли настане мир і тишина», «в той день, коли закінчиться війна», «як відгеримить війна» [4].

ЛСГ2. ЗАХИСНИК

КІБОРГ. В українській картині світу образ рідної землі нерозривно пов'язаний з архетипом лицаря, характерника, воїна-охоронця. Трансформацію цього образу сьогодні об'єктивує концепт КІБОРГ. Концепт КІБОРГ набув нового змісту за 242 дні оборони Донецького аеропорту — незламний, хоробрий воїн ЗСУ: «Згадаєм **кіборгів** — Героїв України, / Донецького летовища руїни / І тих, хто там **поклав свої життя**» [4]. Але треба пам'ятати, що українські кіборги — це люди з конкретними іменами та прізвищами.

ЗСУ: «**ЗСУ** прийде за вами!», «Навіть, якщо скажуть, що буква «Z» це «У» / Ви повірите, поки ми вірим в **ЗСУ!**»[4].

ЛЮДИ-ТИТАНИ: «Ти металом зціли наші рани, / Бо ми — люди, ми — **людититани**»[4].

ГЕРОЯМ СЛАВА: «Героям слава!», «Ти на коліна не стала, **Героям Твоїм Слава!!!**»[4].

ПОБРАТИМИ: «Ось моє плече, я поруч, **brother**», «І ті, що пішли — на щиті — **побратими** / Також за нашими спинами», «Мушу просити тебе **пора-туме**, / Бийся за двох якщо я загину» [4]. На війні формується особливий вид стосунків — бойове побратимство, яке базується на взаємній довірі та підтримці перед загрозою смерті. Бойове побратимство часів російсько-української війни споріднює бійців на все життя.

ВОЛОНТЕРИ: «А **волонтерам** — ангелам Добра — / Низький уклін до самої землі, / Їх допомога, як жива вода, / Нас рятувала у тяжкі часи» [4].

ЗВИТЯГА ВОЇНІВ: «Зброя до зброї, набій до набою», «завжди, мов **граніт у синочків ставала рука**», «Станем до бою за Україну!», «І **сердцець сталевий Дух** / З неба нам сил дають / Волю, вогонь і лють», «**За нами правда, значить вистоїм ми ваші вистріли**», «**Вічності стане на всіх / Мужності буде сповна**», «**Встаньте брати! / Не майте страху! / Всі не поляжемо в цьому бою!**» [4].

СЛАВА УКРАЇНІ: Вислів «Слава Україні!» виступає прямим вербалізатором концепту ПАТРІОТИЗМ, бо патріотизм — це любов до Батьківщини, прославлення її.

ЛСГ3. ВІЙСЬКОВИЙ СЛЕНГ

ПЛЮС: «А ми тут, поки дихаєм рівно, / Все стабільно. Плюс. Плюс. / Все стабільно...» [4]. Цей військовий сленг увійшов в життя майже кожної родини, цей математичний знак сьогодні означає «все пречудово».

ТРЬОХСОТИЙ: «Вже **трьохсотка** твоя Мона Ліза / Та й до біса вона, та й до біса» [4]. Цей вислів означає «поранений».

НА ЩИТІ: «Ой якби ви бачили, / Як летіли журавлі, / Воїв на **щитах несли**» [4].

ЛСГ4. ПСИХОЕМОЦІЙНІ ПРОЦЕСИ. У героїчному пісенному дискурсі 2022–2024 років простежується ідея невизначеності про те, скільки буде тривати війна, невідомості майбутнього як бійців ЗСУ, так і цивільного населення.

НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ, НЕВІДОМІСТЬ: «Поверталися **додому / Як надовго — невідомо / Ще залишилась невзята висота**», *Думати як буде завтра / Часу нема і причин*», «Серце надії печуть, / Що все **не марно!**..» [4].

СМЕРТЬ: «і з кулями **смертельні перегони**», «ну на що тобі **герої мертві?..**», «**вкрила в полі земля воїв**», «**І в лютому, і в квітні гинуть і горді, і гідні**» [4].

СТРАЖДАННЯ: «**Бо на відстані руки / Тремтять сльози і бетон**», «Серце палає, **біль сповільнює час**», «сипав **сльозами, як сіллю**», «мольфар у полі **стогне від безсилля**», «**небо палає, ячить немовля**», «не до бенкетів тут гайворонню / **В ранах палає й глохне земля**» [4].

ЛСГ5. ВОРОГ УКРАЇНИ: «**вже стояли не раз на кордонах твоїх воріженьки**» [4].

ОРДА: «Сунуть **ордою** прокляті **орки**», «**Як прийде орда на Дніпрові кручі / Смерть її чека — люта й неминуча**» [4].

ОРКИ: «**Орків чекають в чорнім раю**», «**Орки, ваші руки брудні, навіть коли руки чисті**» [4].

РУСЬКИЙ МІР: «**Рускій мір**» *позорить сам себе*» [4].

Ворог України — орда орків. Орда — об'єднання кількох кочових племен під владою одного хана в тюркських і монгольських народів. Перенесення назви відбулося через трактування росії як спадкоємиці орди. Орки — вигадані істоти, кремезні злі варвари, подібні на людей, але приземкуваті, з великим іклами, гострими вухами з фентезійних творів Джона Толкіна. Цей варварський люд, що мав низький рівень інтелекту і не звик жити в комфорті, підкоряв не силою, а кількістю.

За допомогою аналізу текстів нам вдалось з'ясувати, що ядром концептосфери «УКРАЇНА» у сучасних героїчних піснях є концепти «МАТИ» та «ЗВИТЯГА ВОЇНІВ».

УКРАЇНА — МАТИ — БЕРЕГІНЯ — ВОЇН: низка звертань захисників у піснях — це звертання до матері. Ці звертання наче виконують функцію замовлянь, які мають заспокоїти, захистити, допомогти.

УКРАЇНА — МАТИ — РІДНА ЗЕМЛЯ — ВОЇН: образ матері ототожнюється з образом рідної землі. До землі, як до матері, треба ставитися з повагою, з турботою, шануючи її. Земля, на якій людина народилася, — це її рідний дім, її Батьківщина, за яку воїни готові віддати життя.

УКРАЇНА — МАТИ — ДІВА МАРІЯ — ВОЇН: Богородиця завжди була покровителькою і захисницею наших воїнів, захищала і надавала їм сили та наснаги в боротьбі з ворогом. Божа Матір, що омофором покриває Україну, — духовний щит України, воїни ЗСУ — захисний щит України.

УКРАЇНА — ЗВИТЯГА ВОЇНІВ: образ жінки-берегині стає мотиватором звияги і героїства українського війська, розширює модель світу оборонця української землі. Лексеми у концепті «ЗВИТЯГА ВОЇНІВ» відображають відданість, вірність і жертвність в ім'я України. Українці — нація, яка обрала тягар щита, а не ярма: «**Україна понад усе!**»

До ближньої периферії належать концепти КОХАНА, ПАМ'ЯТЬ, ВІРА У ПЕРЕМОГУ, БОГ, СМЕРТЬ, ВОРОГ. Периферійна зона наведена на рис. 1.

складників концептосфери «УКРАЇНА» в пісенному дискурсі 2022-2024 років: ядро утворюють лексеми «МАТИ» (23%) та «ЗВИТЯГА ВОЇНІВ» (25%) Отже, лексико-семантичні поля концептосфери «УКРАЇНА» в пісенному дискурсі скеровані на формування нового психотипу українця: особистості з чіткою громадянською позицією й національно-політичною свідомістю, яка відстоює своє право на волю як найвищу цінність історичної та ментальної парадигми; публічна єдність всієї України.

Перспективність обраної теми полягає в подальшому дослідженні лексико-семантичного поля концептосфери «УКРАЇНА» в українському пісенному дискурсі, враховуючи, що пісня — важливий складник культури будь-якого етносу і є істотним чинником глобальних процесів в їх історичному, культурному, лінгвістичному вимірі. Концептосфера як когнітивна структура знань людини про світ характеризується особливою динамічністю, тому що кожний історичний період у житті народу вносить відповідні зміни до її будови, тому кількість лексико-семантичних полів концептосфери «УКРАЇНА» може бути змінена і доповнена.

Література

1. *Боєва Е. В.* Актуалізація концепту Україна у поетичному дискурсі Т. Г. Шевченка. *Одеський лінгвістичний випуск*, 2014. Вип. 3. С. 45-50
2. *Гуменюк Н. Г.* Актуалізація оцінного складника концепту UKRAINE в сучасній мові (на матеріалі англomовної преси). *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Лінгвістика*, 2019. Вип. 35. С. 36-39.
3. *Єгорова О. І. Заїка В. С.* Особливості актуалізації концепту Україна в англomовному офіційному дискурсі ЄС. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Філологічні науки*, 2019. №1 (17). С. 251-256.
4. Концептосфера «УКРАЇНА» в сучасних піснях. Spotify. Плейлист текстів пісень, що досліджувались. URL: <http://surl.li/rcqtw>
5. *Мороз О. А.* Концепт «Україна» як компонент мовної картини світу українця. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Філологія*. 2010. Вип. 4. С. 150–157. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vmdu_2010_4_26
6. *Мудраченко Т. Б.* Актуалізація концепту УКРАЇНА в сучасному англomовному газетному дискурсі : автореф. дис.... канд. філол. наук. Харків : ХНУ, 2013. 20 с.
7. *Остапчук В. В.* Концепт України у творчості Т. Шевченка. *Київські полоністичні студії*, 2015. Т. 26. С. 154–158. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/kps_2015_26_13
8. *Павлушенко О. А.* Концепт «Україна» в індивідуально-авторських картинах світу Т. Шевченка й В. Стуса. *Молодий вчений. Серія: Філологічні науки*, 2019. № 2. С. 451-455. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-2-66-97>
9. *Присяжнюк О. М.* Концепт «Україна — Європа» крізь призму топосів у романі «Маруся Чурай» Ліни Костенко. *Актуальні проблеми слов'янської філології: Серія Лінгвістика і літературознавство: міжвуз. Зб. наук. ст.* Бердянськ: БДПУ, 2010. Вип. XXIII. Ч. I. С. 194–202.
10. *Селіванова О. О.* Сучасна лінгвістика. Полтава : Довкілля-К, 2008. 712 с.

11. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.
12. Стерлікова М. С. Особливості вживання дієслів у пісенному дискурсі. *Науковий вісник ДДПУ імені Івана Франка. Серія: Філологічні науки. Мовознавство*, 2018. № 9. С.215-219.
13. Хавалджи Л. В. Динаміка концепту «УКРАЇНА» в художній публіцистиці В. Яворівського. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія*, 2022. Вип. 1. С. 231-235. URL: [https://doi.org/10.24144/2663-6840/2022.1\(47\).231-236](https://doi.org/10.24144/2663-6840/2022.1(47).231-236)
14. Хоменська І. В. Вербалізація концепту Україна в українському художньому дискурсі : автореферат дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2016. 20 с.

References

1. Boieva, E. V. (2014), Aktualizatsiia kontseptu Ukraina u poetychnomu dyskursi T. H. Shevchenka [Aktualization of the Concept of Ukraine in the Poetic Discourse of T.G. Shevchenko], *Odeskyi linhvistychnyi vypusk [Odesa Linguistic Bulletin]*, Vyp. 3. pp. 45-50. [in Ukrainian].
2. Humeniuk, N. H. (2019), Aktualizatsiia otsinnoho skladnyka kontseptu UKRAINE v suchasnyy movi (na materialy anhlomovnoi presy) [Actualization of the Evaluative Component of the Concept «UKRAINE» in Modern Language (Based on English-Language Press Materials)], *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriia: Linhvistyka [Scientific Bulletin of Kherson State University]*, Vyp. 35. pp. 36-39. [in Ukrainian].
3. Yehorova, O. I. Zaika, V. S. (2019), Osoblyvosti aktualizatsii kontseptu Ukraina v anhlomovnomu ofitsiinomu dyskursi YeS [Peculiarities of the Actualization of the Concept «Ukraine» in the English-Language Official Discourse of the EU], *Visnyk universytetu imeni Alfreda Nobelia. Seriia: Filolohichni nauky [Bulletin of Alfred Nobel University]*, №1 (17). pp. 251-256. [in Ukrainian].
4. *Kontseptosfera «UKRAINA» v suchasnykh pisniakh. [Conceptual Sphere «UKRAINE» in Modern Songs]. Spotify.* Pleilyst tekstiv pisen, shcho doslidzhuvalys. URL: <http://surl.li/rcqtw>. [in Ukrainian].
5. Moroz, O. A. (2010), Kontsept «Ukraina» yak komponent movnoi kartyny svitu ukraintsia [The Concept «Ukraine» as a Component of the Linguistic Picture of the World of a Ukrainian], *Visnyk Mariupolskoho derzhavnoho universytetu. Seriia:Filolohiia. [Bulletin of Mariupol State University]*, Vyp. 4. pp. 150-157. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vmdu_2010_4_26. [in Ukrainian].
6. Mudrachenko, T. B. (2013,) *Aktualizatsiia kontseptu UKRAINA v suchasnomu anhlomovnomu hazetnomu dyskursi [Actualization of the Concept «UKRAINE» in Modern English-Language Newspaper Discourse]* : avtoref. dys.... kand. filol. nauk. Kharkiv : KhNU. [in Ukrainian].
7. Ostapchuk, V. V. (2015), Kontsept Ukrainy u tvorchosti T. Shevchenka [The Concept of Ukraine in the Works of T. Shevchenko], *Kyivski polonistychni studii [Kyiv Polonist Studies]*

- nistic Studies], T. 26. pp. 154–158. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/kps_2015_26_13. [in Ukrainian].
8. Pavlushenko, O. A. (2019), Kontsept «Ukraina» v individualno-avtorskykh kartynakh svitu T. Shevchenka y V. Stusa [The Concept «Ukraine» in the Individual-Authorial Worldviews of T. Shevchenko and V. Stus], *Molodyi vchenyi. Serii: Filolohichni nauky [Young Scientist]*, № 2. pp. 451-455. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-2-66-97>. [in Ukrainian].
 9. Prystiazhniuk, O. M. (2010), Kontsept «Ukraina — Yevropa» kriz pryzmu toposiv u romani «Marusia Churai» Liny Kostenko [Ukraine-Europe» through the lens of topoi in Lina Kostenko's novel «Marusia Churai], *Aktualni problemy slovianskoi filolohii: Serii Linhvistyka i literaturoznavstvo: mizhvuz. Zb. nauk. st.* Berdyansk : BDPU, 2Vyp. XKhIII. Ch. I. pp. 194–202. [in Ukrainian].
 10. Selivanova, O. O. (2008), *Suchasna linhvistyka. [Modern linguistics]*. Poltava : Dovkillia-K. [in Ukrainian].
 11. Selivanova, O. O. (2006), *Suchasna linhvistyka : terminolohichna entsyklopediia. [Modern Linguistics: A Terminological Encyclopedia]*. Poltava : Dovkillia-K. [in Ukrainian].
 12. Sterlikova, M. S. (2018), Osoblyvosti vzhivannia diiesliv u pisennomu dyskursi [Features of Verb Usage in Song Discourse], *Naukovyi visnyk DDPU imeni Ivana Franka Serii: Filolohichni nauky. Movoznavstvo, [Ivan Franko Drohobych Pedagogical University Scientific Bulletin]*, № 9. pp.215-219. [in Ukrainian].
 13. Khavaldzhy, L. V. (2022), Dynamika kontseptu «UKRAINA» v khudozhnii publitsystytsi V. Yavorivskoho [The Dynamics of the Concept of «UKRAINE» in the Artistic Journalism of V. Yavorivsky], *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii: Filolohiia [Scientific Bulletin of Uzhhorod University]*, Vyp. 1. pp. 231-235. URL: [https://doi.org/10.24144/2663-6840/2022.1\(47\).231-236](https://doi.org/10.24144/2663-6840/2022.1(47).231-236). [in Ukrainian].
 14. Khomenska, I. V. (2016), *Verbalizatsiia kontseptu Ukraina v ukrainskomu khudozhnomu dyskursi. [The Verbalization of the Concept of «Ukraine» in Ukrainian Artistic Discourse]* : avtoreferat dys. ... kand. filol. nauk. Kyiv.